

М.В. Ломоносова, экономический факультет; 17-19 апреля 2013 г.: Сборник статей. Том 1 / Под ред. А.А. Аузана, В.П. Колесова.

3. Доклад о развитии человеческого потенциала 2013. Нью-Йорк, ПРООН, 2013.

4. The Global Competitiveness Report. 2013–2014 World Economic Forum. Geneva.

5. E-Government Survey 2012. UN DASA, 2012.

6. Human Development Report 2011

7. World economic forum, available at: <http://www.weforum.org/gitr>.

8. OECD Better Life Index, available at: <http://www.oecdbetterlifeindex.org>.

Надійшла до редакції 21.03.14

С. Бичкова, д-р екон. наук, проф.

Державний університет управління, Росія

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ КРАЇН:

МІЖНАРОДНЕ ПОРІВНЯННЯ НА ОСНОВІ СТАТИСТИЧНИХ ІНДИКАТОРІВ

На основі використання інформації ВЕФ, ПРООН, ОЕСР досліджені міжстранине відмінності за характеристиками освіти, що забезпечує конкурентоспроможність і рівень розвитку країн, сформовані групи країн ОЕСР та їх партнерів, значимо різняться за індикаторами рівня і якості освіти, вивчено становище Росії серед країн ОЕСР і БРІКС, сформульовані висновки про напрямки вдосконалення освітнього потенціалу країни.

Ключові слова: індекс глобальної конкурентоспроможності, тривалість навчання, якість освіти, рівень освіти, професійна освіта.

S. Bychkova, Doctor of Sciences (Economics), Professor

State University of Management, Russia

EDUCATIONAL POTENTIAL OF DEVELOPMENT:

INTERNATIONAL COMPARISONS ON THE BASIS OF STATISTICAL INDICATORS

Using information WEF, UNDP, OECD investigated differences in the characteristics of education as a factor of competitiveness and level of development of countries, formed the group of OECD countries and their partners, significantly differ in indicators of education, studied Russian position among OECD countries and BRICS, formulated conclusions about ways of improving the educational potential of the country

Keywords: Global Competitiveness Index, mean years of schooling, expected years of schooling, the quality of education, level of education, professional education.

УДК 311.312

JEL C46, F13

В. Бабірад-Лазунін, асп.

КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОЇ СТАТИСТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ

В статті визначено роль та місце митної статистики в системі статистичних наук. Виділено етапи розвитку митної статистики. Надано рекомендації стосовно виокремлення статистики контрабанди та митних правопорушень, як нової гілки в спеціалізованій митній статистиці.

Ключові слова: статистика, митна статистика, митна справа, контрабанда, статистика контрабанди, митні правопорушення.

Постановка проблеми. Ефективний соціально-економічний розвиток будь-якої країни, державне управління нею та регулювання унеможлиблюється без своєчасного отримання повної, достовірної, науково обґрунтованої офіційної статистичної інформації про економічні, соціальні, демографічні, екологічні та інші суспільні явища, що відбуваються в Україні. Важливе місце в цьому процесі займає митна статистика. Цей напрям у статистичній науці належать до числа тих джерел, які широко використовуються в економічних дослідженнях з різної проблематики. Крім того, за допомогою митної статистики можна розрахувати непрямі показники для загальної характеристики економічного розвитку країни на певному етапі її розвитку. У сфері міжнародних відносин економіка часто безпосередньо стикається з політикою і статистичні показники про зовнішньоекономічну діяльність можуть бути більш важливими джерелами для вивчення міжнародних відносин, ніж дипломатичні документи. Використання митної статистики за допомогою методів кількісного аналізу дозволяє реконструювати та спрогнозувати економічні процеси минулого та майбутнього, а також зрозуміти причини, які змушують державу та урядовців приймати ті чи інші рішення. Такий підхід надає можливість у процесі наукового дослідження позбавитися від міфологізації та політизації історії. Все це говорить про актуальність та широкі можливості використання такого джерела як митна статистика у дослідженнях розвитку економіки країни. Але, на жаль, на сьогоднішньому етапі розвитку статистичної науки в Україні інформації щодо становлення та розвитку такого відгалуженого напрямку як митна статистика дуже мало. Тому **метою цієї статті** є аналіз митної статистики як елемента в системі статистичних наук, виокремлення етапів її генези, сучасних проблем та перспектив розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Митної статистики та її розвитку, на сьогодні майже не приділяється уваги, що викликано, як вбачається, відсутністю в Україні фундаментальних, комплексних, цілісних теоретичних розробок цього напрямку діяльності митних органів, проте деяких аспектів цього питання торкалися в своїх працях С.В. Ківалов, А.П. Павлов, В.В. Ченцов, Н.В. Ковтун, Е.В. Чеботовський, Є.В. Додін, П.В. Пашко, Б.А. Кормич, та деякі інші вітчизняні науковці, в яких певною мірою розглядається митна статистика, проте, на наш погляд, недостатньо ґрунтовно та широко, як цього заслуговує цей вид діяльності митних органів. Окремі питання розвитку митної статистики висвітлюються переважно в працях вчених-економістів, які в контексті організації мають лише оглядовий характер. Таким чином тема організації митної статистики є недостатньо висвітленою у вітчизняній науці та має потребу у подальшому та всебічному дослідженні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статистика, як наука, являє собою низку дисциплін, які вивчають закономірності масових явищ та процесів. До цих дисциплін належать математична статистика, теорія статистики, економічна статистика, система національних рахунків та спеціальні статистичні дисципліни з різних галузей знань [1, с. 295].

Всі статистичні дисципліни поєднані між собою математичним апаратом, що базується на принципах математичної статистики, та єдиною методологією статистики.

Серед спеціальних статистичних дисциплін важливе місце посідає економічна статистика, яка в свою чергу включає СНР, статистику національного багатства, фінансову статистику, статистику зовнішньоекономічної діяльності, статистику ринків, тощо (Рис. 1).

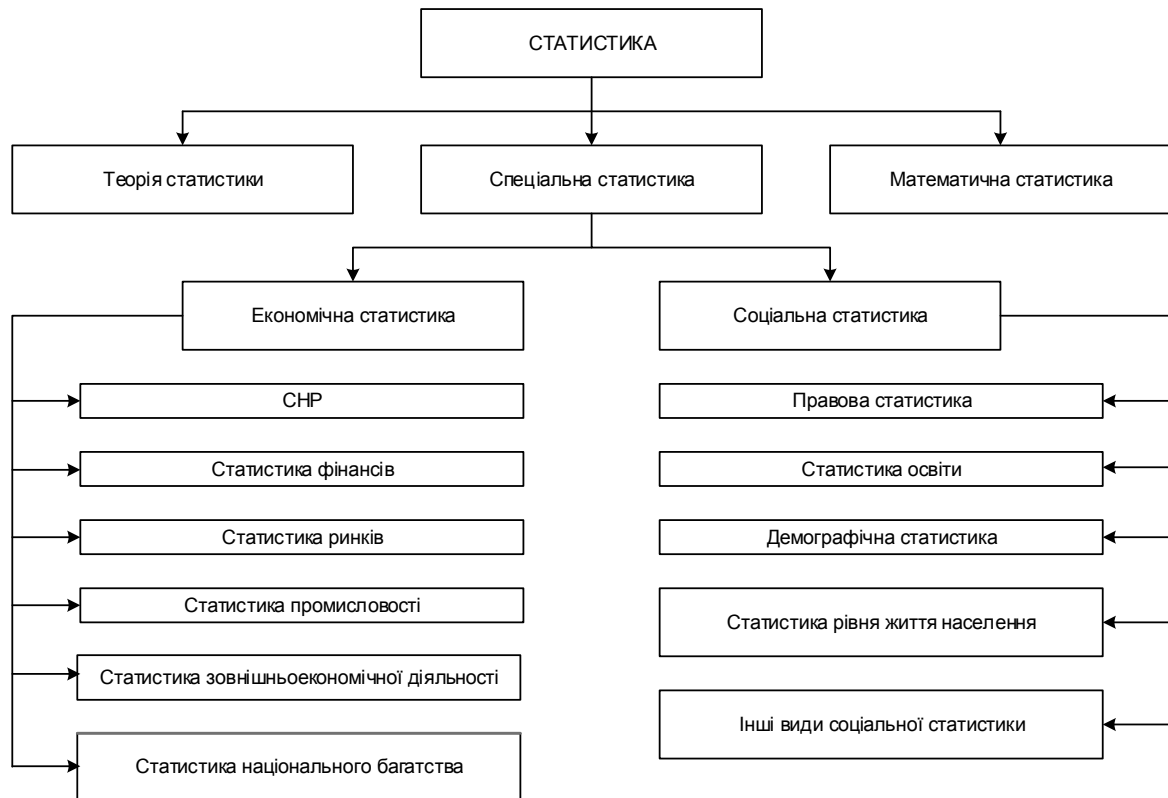

Рис. 1. Складові статистики як науки

*Джерело: розроблено та побудовано автором самостійно.

Завдання статистики зовнішньоекономічних зв'язків полягає в наданні кількісної інформації про стан і розвиток зовнішньоекономічної діяльності країни у нерозривному зв'язку з її якісною характеристикою [2, 7].

Статистика зовнішньоекономічної діяльності поділяється на митну статистику і статистику послуг у зовнішньоекономічній діяльності. У свою чергу, митна статистика включає митну статистику зовнішньої торгівлі та спеціальну митну статистику (Рис. 2).

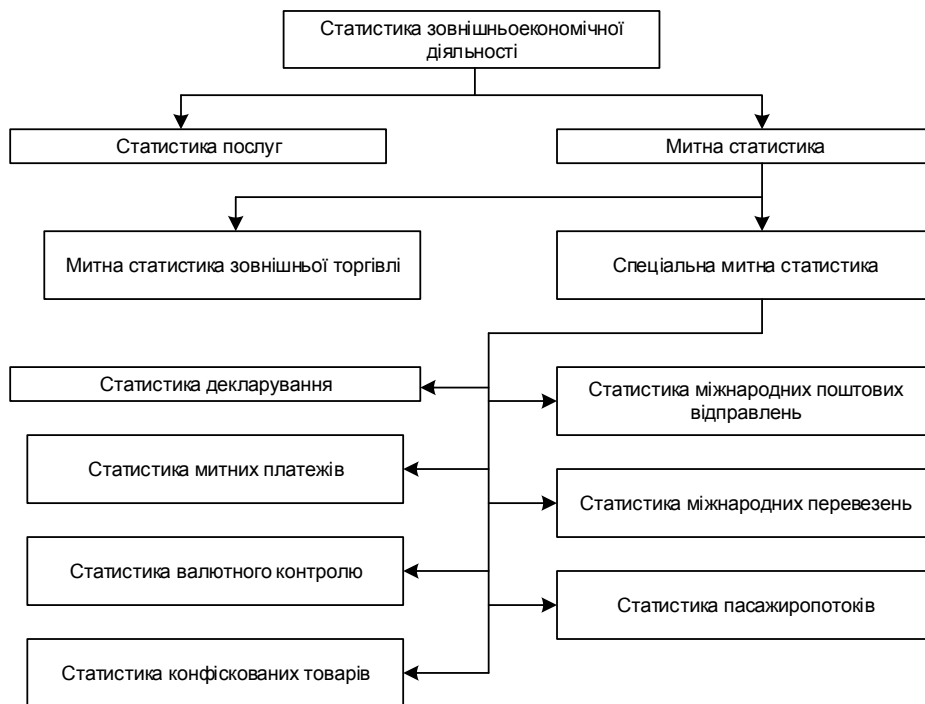

Рис. 2. Митна статистика в системі статистики зовнішньоекономічної діяльності

*Джерело: розроблено та побудовано автором самостійно.

Митна статистика є складовою загальнодержавної системи статистичного обліку і звітності та складається, у свою чергу, з митної статистики зовнішньої торгівлі і спеціальної митної статистики.

Дослідження історичних джерел показало, що митну статистику, як окрему галузь у статистиці починають вивчати лише з кінця XIX – початку XX століть, але її становлення починається ще з давніх часів, з утворенням перших могутніх держав, розвитком їхньої зовнішньої торгівлі, систем оподаткування та митної справи [3, 17].

Так, можна виділити наступні етапи розвитку митної статистики:

- за доби Київської Русі зароджується митна справа, створюються митні застави по периметру Княжної держави для стягнення мита та інших зборів з іноземних купців. Починають збиратися різного роду відомості про виникнення та розвиток міських поселень, розташованих на водних шляхах, про наявність в них храмів, церков, монастирів, житлових будівель, а також відомості, пов'язані з оподаткуванням;

- за Литовської доби, правові норми якої поширювалися на територію України, становили досить складну і запутану систему положень і стандартів щодо організації та практичної діяльності митниць, обкладання, оформлення та сплати митних платежів. Саме тому у цей період великими обсягами збільшується контрабанда;

- за доби козацтва гетьманом Богданом Хмельницьким створюється перша в Україні загальнодержавна митна служба;

- за часів Російської імперії у митній справі статистика зайняла провідну роль, коли був виданий перший узагальнюючий документ щодо контролю за митними прибутками;

- численні зміни митних кордонів Росії XIX ст. створили проблему зіставлення даних різних років за статистичною територією. Саме тому В.І. Покровський провів ряд реформ. Головним елементом перебудови яких стало запровадження карткової системи звітності митниць;

- сучасна система статистичних спостережень у митній справі розвивалася та ґрунтувалася на системі статистики колишнього СРСР та остаточно склалася наприкінці 2006 р., коли було створено Регіональну інформаційну митницю, до вповноважень якої було віднесено забезпечення організації збору, формування, узагальнення та розповсюдження даних митної статистики.

На сьогоднішній день митна статистика зовнішньої торгівлі є узагальненою та відповідним чином систематизованою інформацією про переміщення товарів через митний кордон України. Для виконання завдань, покладених на митні органи Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, такі органи формують, узагальнюють та аналізують спеціальну митну статистику. Статистична інформація, яка формується, узагальнюється й аналізується митними органами, використовується в інтересах зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків, поліпшення тарифного та нетарифного регулювання, подальшої інтеграції України у загальносвітову систему економічних відносин.

Завданнями митної статистики є [4]:

- 1) об'єктивний та достовірний облік даних про переміщення товарів через митний кордон України;

- 2) збирання, формування, опрацювання, узагальнення, всебічний аналіз та зберігання статистичної інформації з питань державної митної справи та зовнішньої торгівлі товарами;

- 3) подання статистичної, довідкової, аналітичної інформації з питань державної митної справи та зовнішньої торгівлі товарами органам державної влади в порядку, встановленому законом;

- 4) надання відповідної інформації міжнародним організаціям та митним органам інших країн згідно з укладеними відповідно до закону міжнародними договорами України та законами України;

- 5) захист статистичної інформації, яка відповідно до закону не підлягає розголошенню.

Митна статистика зовнішньої торгівлі являє собою узагальнену та відповідним чином систематизовану інформацію про переміщення товарів через митний кордон України. Митна статистика зовнішньої торгівлі формується, узагальнюється та аналізується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, на основі даних, які містяться у митних деклараціях. Дані митної статистики зовнішньої торгівлі в установленому законодавством порядку використовуються відповідними органами державної влади для здійснення контролю за надходженням митних платежів до державного бюджету, валютного контролю, аналізу стану зовнішньої торгівлі України, її торговельного і платіжного балансів та економіки в цілому. Ведення митної статистики здійснюється за методологією, яка забезпечує порівнянність даних митної статистики зовнішньої торгівлі України з даними державної статистики інших держав. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, забезпечує регулярне оприлюднення даних митної статистики зовнішньої торгівлі.

Спеціальна митна статистика – це система збирання, опрацювання, аналізу, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації, що відображає діяльність митних органів при здійсненні ними державної митної справи. Спеціальна митна статистика ведеться центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, з метою забезпечення завдань, покладених на митну службу України відповідно до законодавства. Порядком ведення спеціальної митної статистики визначається законодавством.

Результати діяльності митних органів характеризуються, перш за все, сумами, які перераховуються до державного бюджету України. Значним джерелом поповнення державного бюджету є мито, податок на додану вартість та непрямий податок – акцизний збір. Основні показники оперативної роботи: кількість оформлених вантажних митних декларацій, пропущених та оформлених вантажів, транспортних засобів, громадян, що перетинають митний кордон України. На окрему увагу заслуговують показники роботи митниць щодо ведення боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил [5, с. 392-394].

Основним завданням спеціальної митної статистики є забезпечення належного рівня робіт зі збирання, аналізу, узагальнення даних статистичної інформації, достовірність та оперативність надання яких впливають на прийняття вищезазначених управлінських рішень.

Складовими частинами спеціальної митної статистики є:

- статистика декларування, яка містить відомості про переміщені через митний кордон України товари, транспортні засоби, предмети, що підлягають декларуванню митним органам, про мету їх переміщення через митний кордон України;

- статистика податків і зборів, яка містить відомості про суми нарахованих і сплачених податків і зборів при переміщенні через митний кордон України товарів, транспортних засобів, предметів;

- статистика з питань боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, яка містить відомості про виявлені митними органами порушення митних правил, про результати розгляду справ про порушення митних

правил судовими органами, про вилучені митними органами товари, транспортні засоби, предмети, про результати взаємодії з правоохоронними органами тощо;

- статистика пасажиропотоків, яка містить відомості про кількість фізичних осіб, що перетинають митний кордон України;

- статистика міжнародних перевезень, яка містить відомості про переміщення через митний кордон України окремих видів транспортних засобів, що використовуються для перевезень товарів, транспортних засобів, предметів, громадян;

- інші види спеціальної митної статистики, які містять відомості з кадрових питань, з питань боротьби з правопорушеннями в митних органах, з адміністративно-господарських питань та інші відомості.

Із метою подальшого розвитку спеціальної митної статистики Кабінетом Міністрів України прийнято постанову "Про порядок ведення спеціальної митної статистики", Держмитслужбою розроблено та затверджено таблиць форм статистичної звітності, яким упорядковано та уніфіковано статистичну звітність, що є першоджерелом для формування спеціальної митної статистики, розробляється спеціалізоване програмне забезпечення.

Формування статистичних даних спеціальної митної статистики здійснюється митницями та регіональними митницями.

Порядок ведення спеціальної митної статистики визначено постановою Кабінету Міністрів України "Про порядок ведення спеціальної митної статистики" від 12.12.2002 р. № 1865 яка набрала чинності з 1 січня 2004 р.

Ведення митної статистики здійснюється за методологією, яка забезпечує порівнянність даних митної статистики зовнішньої торгівлі України з даними державної статистики інших держав.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи забезпечує регулярне публікування даних митної статистики зовнішньої торгівлі.

Митна статистика зовнішньої торгівлі є частиною статистики зовнішньоекономічної діяльності держави і призначена для вирішення таких основних завдань:

- забезпечення повного та достовірного обліку даних про експорт та імпорт;

- аналіз основних тенденцій, структури й динаміки зовнішньоторговельних потоків держави;

- інформаційне забезпечення вищих органів державної влади і управління при прийнятті ними рішень в області митної політики і державного регулювання зовнішньої торгівлі;

- аналіз кон'юнктури ринку держави;

- контроль за надходженням митних платежів у державний бюджет;

- здійснення валютного контролю в межах компетенції митних органів;

- подання даних митної статистики для складання торговельного і окремих статей платіжного балансів держави;

- сприяння та здійсненні державами взаємного обміну інформацією з митної статистики зовнішньої торгівлі.

Вихідними даними при формуванні митної статистики зовнішньої торгівлі є відомості, які містяться у вантажних митних деклараціях (ВМД), що заповнюються декларантами при митному оформленні товарів.

Формування митної статистики зовнішньої торгівлі України здійснюється за такими основними показниками: звітний період; направлення товаропотоку (ввезення або вивезення); країна походження; країна призначення; країна купівлі; країна продажу; країна відвантаження (відправлення); статистична вартість; код і найменування товару; вага нетто; вид митного режиму; деякі інші показники.

На рівень повноти та достовірності даних митної статистики зовнішньої торгівлі безпосередню впливають терміни надходження електронних копій вантажних митних декларацій від митних органів до центральної бази даних та рівень контролю за правильністю їх заповнення.

Держмитслужбою вживаються дієві заходи в напрямку досягнення належного рівня достовірності та повноти бази електронних копій вантажних митних декларацій (ЕК ВМД).

Із метою забезпечення повноти центральної бази даних електронних копій вантажних митних декларацій, її своєчасної актуалізації та підвищення достовірності та оперативності даних митної статистики Держмитслужбою затверджено Тимчасовий порядок контролю за повнотою центральної бази даних електронних копій ВМД і Технологічна схема актуалізації центральної бази даних електронних копій вантажних митних декларацій.

Збір, оброблення та передача даних електронних копій ВМД здійснюється зараз за такою схемою:

1. Митне оформлення товарів, що ввозяться в Україну відповідно до обраного митного режиму (імпорт, експорт), здійснюється у митниці за місцем державної реєстрації чи проживання, за місцезнаходженням юридичної або фізичної особи, на адресу якої або ввозяться товари, або яка відправляє вантаж.

Митне оформлення вантажів типу транзит здійснюється в основному в прикордонних митницях (митниця ввезення вантажу).

2. Заповнена згідно з установленим порядком декларація та її електронна копія до моменту ввезення товарів (режим імпорт) подаються митним брокером або посадовою особою підприємства, якщо вона самостійно декларує вантажі, митниці оформлення.

У випадку режимів експорт або транзит митниця оформлення вантажу виступає як митниця відправлення.

3. Інспектор митниці оформлення у межах своєї компетенції перевіряє правильність заповнення ВМД, її електронної копії, та за відсутності зауважень присвоює відповідний реєстраційний номер.

4. Митниця, якою було оформлено зазначений тип ВМД, у строк, що не перевищує чотирьох годин з моменту його оформлення, передає інформацію за оформленими документами до центральної бази даних ЄАІС Держмитслужби засобами електронного пошти з використанням транспортної мережі супутникового зв'язку.

5. При прийманні електронної копії ВМД до центральної бази даних проходить її перевірка за допомогою формально-логічного контролю, який заснований на нормативних документах Держмитслужби, якими введено в дію особливості заповнення окремих граф ВМД під час застосування одного з вибраного митного режиму.

Застосування сучасних інформаційних технологій ведення електронної бази даних вантажних митних декларацій та розроблення даних ВМД дозволяє формувати статистичну інформацію в різних розрізах: за окремими товарами, у тому числі стратегічно важливими для України; за окремими регіонами, територіями, країнами, угрупованнями країн; у розрізі товар-країна, країна-товар; за видами валют, у яких здійснюються розрахунки за зовнішньоекономічними контрактами, за умовами розрахунків тощо.

Облік товарів, переміщуваних трубопровідним транспортом (нафта, нафтопродукти, газ, вода та ін.) і по лініях електропередач, здійснюється (у відповідності з особливістю їх декларування) за партіями товару, поставленими згідно з документами, що підтверджують приймання товарів на прикордонних пунктах трубопроводів або ліній електропередач.

Митна статистика веде облік ввезення та вивезення товарів на основі "загальної" системи обліку зовнішньої торгівлі, при якій враховуються такі категорії товарів:

Імпорт України:

- товари, що ввозяться для вільного обігу;
- реімпорт товарів;
- товари, що ввозяться для переробки на митній території;

• товари, що ввозяться після переробки поза митною територією;

• товари, що ввозяться на територію України у відповідності з режимом реекспорту;

• товари, що ввозяться та від яких особа відмовляється на користь держави;

• іноземні товари, що ввозяться в магазини безмитної торгівлі;

• товари, що переміщуються транзитом через територію України;

• товари, що розміщені під митним режимом митного складу;

• тимчасово ввезені/вивезені товари.

Статистичному спостереженню підлягають товари, митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 100 дол. США.

• Облік товарів здійснюється:

• при імпорті – за цінами CIF – український порт, або СІР-пункт призначення на кордоні України;

• при експорті – за цінами FOB – український порт, або DAF-кордон України.

Ввезення товарів відображається за країною походження товарів, а вивезення – за країною призначення товарів.

У митній статистиці зовнішньої торгівлі застосовується розподіл зовнішньої торгівлі за такими групами країн: Європа, Азія, Африка, Америка, Австралія, Океанія, СНД, країни Балтії.

Із метою ведення митної статистики зовнішньої торгівлі використовується Єдина методологія митної статистики зовнішньої торгівлі держав – учасниць співдружності незалежних держав (СНД), затверджена рішенням Ради глав урядів Співдружності Незалежних Держав від 9 грудня 1994 року. Методологія розроблена з урахуванням рекомендацій Статистичної Комісії ООН і "Керівництва для користувачів за статистикою зовнішньої торгівлі" (Євростат, видання 3, 1990 р.).

На сьогодні формування щомісячних збірників "Митна статистика зовнішньої торгівлі України" виконується з урахуванням таких методологічних особливостей:

• до загальних обсягів експорту та імпорту товарів не включено товари, які не підлягають обов'язковому декларуванню митному органу, а також товари, що поставляються в межах операцій, при яких не перетинається митний кордон України;

• товари, які надходять в Україну як гуманітарна допомога, включаються до обсягів імпорту за вартістю, яка заявляється митному органу при здійсненні їх митного оформлення.

Із початку 2003 р. запроваджено видання щомісячних, щоквартальних і щорічних форм офіційних публікацій даних митної статистики зовнішньої торгівлі України.

Для ведення спеціальної митної статистики використовуються як документи, що подаються до митного органу суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами, так і документи, що створюються самими митними органами в процесі їх діяльності.

Крім ВМД, для зазначених цілей використовуються інші форми митних декларацій (МД-1, МД-4, МД-6), листи – узгодження, довідки про визначення митної вартості, картки обліку суб'єктів ЗЕД, протоколи про порушення митних правил, журнали обліку операцій та інші

документи в залежності від особливостей напрямку спеціальної митної статистики.

Уся статистична інформація комплектується у зведені вихідні статистичні форми, які затверджуються відповідними наказами Держмитслужби. Звітність за терміном надання розподіляється на щоденну, щодакдну, щомісячну, щоквартальну, щорічну.

Але у складі митної статистики слід виділяти не два, а три розділи: митну статистику зовнішньої торгівлі, спеціальну митну статистику, а також статистику митних правопорушень. При цьому, якщо два перші види митної статистики на сьогодні є закріпленими в національному законодавстві (в Митному кодексі України та низці підзаконних нормативно-правових актів), то статистика митних правопорушень взагалі в ньому не згадується. Це є дещо дивним через той факт, що за даними саме цієї підгалузі митної статистики можна отримати найбільш повну уяву про стан злочинності та криміналізації при перетині митного кордону, скласти кримінологічну картину вчинення правопорушень та злочинів та, як наслідок, виробити певні пропозиції щодо боротьби з ними та їх попередження.

Відповідно до Митного кодексу України порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке вляє собою протиправні, винні (умисні або з неостережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений законодавством України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає у разі, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Порушеннями митних правил є: порушення режиму зони митного контролю; неподання митному органу документів, необхідних для здійснення митного контролю; видача товарів, транспортних засобів без дозволу митного органу або їх втрата; не доставлення до митного органу товарів, транспортних засобів, документів; не зупинення транспортного засобу; відправлення транспортного засобу без дозволу митного органу; причалювання до суден, що перебувають під митним контролем та ін.

Кримінальним кодексом України [6] передбачено кримінальну відповідальність за контрабанду переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильноїдіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а так само контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України.

Контрабанда товарів вважається вчиненою у великих розмірах, якщо їх вартість у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (стаття 201). Крім того, Кримінальним кодексом передбачено кримінальну відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

В літературі визначено, що змістом правоохоронної діяльності спеціально уповноважених органів виконавчої влади є нагляд (контроль) за виконанням правових вимог; встановлення порушень; дослідження обставин діяння, які мають ознаки неправомірності; формування попередніх висновків щодо доведеності вини особи у правопорушенні. Залежно від характеру правопорушення спеціально уповноважений орган може сам здійснювати юрисдикційні повноваження, спрямувати справу іншому органу або до суду [7, с. 62].

Митні органи, відповідно до свого статусу, також виконують таку роботу. Вони, крім того, зобов'язані забезпечувати відповідність поведінки суб'єктів митної справи правилам, нормам та стандартам, що регламентують відносини у цій сфері державного життя, у випадку встановленого правопорушення – вжити необхідних заходів з тим, щоб поновити порушений правопорядок. Природним доповнення цього призначення є створення умов, які б попереджали ці діяння, унеможлилювали порушення правопорядку в митній справі.

Спеціальна митна статистика митних правопорушень є одним з пріоритетних напрямків розвитку спеціальної митної статистики. Її роль в системі спеціальної митної статистики визначається тим, що вона покликана сприяти: організації управління та контролю за розслідуванням справ про порушення митних правил, кримінальних справ, порушених митними органами, та справ про адміністративні правопорушення, що посягають на нормальну діяльність митних органів; розробленню та формуванню уніфікованого правового механізму з реагування на порушення митного законодавства, а також узагальненню та використанню позитивного досвіду пошукової, оперативно-розшукової роботи

На підставі проведеного аналізу діючої нормативно-правової бази та нормативних актів Державної митної служби України, до функцій спеціальної митної статистики митних правопорушень слід віднести: розроблення та затвердження форм звітності та поточний рік, регламенту їх складання та доведення до вище стоячих митних органів, складання методичних рекомендацій з їх заповнення; робота із заповнення звітних форм в кожному з митних органів, що здійснюють правоохоронну діяльність, доведення їх до вище стоячих митних органів; отримання зведених даних за відповідні періоди; звірка даних шляхом логічного контролю та обчислення контрольних сум; аналіз зведених даних та підготовка звітних матеріалів до доповіді керівництву Державної митної служби України, митних органів на місця та для відома територіальних підрозділів.

Організація ведення спеціальної митної статистики митних правопорушень має відповідати таким вимогам:

- оперативність збирання, оброблення, схоронності даних зі справ про митні правопорушення;
- можливість автоматизації процесів створення та ведення як основних, так й додаткових баз даних для забезпечення інформаційної підтримки правоохоронної роботи;
- оперативність використання всього об'єму даних спеціальної митної статистики, а також інших інформаційних ресурсів в роботі підрозділів правоохоронного блоку митних органів; користування даними в масштабі часу, що є близьким до реального [8, 5].

Ведення спеціальної митної статистики митних правопорушень здійснюється відповідно до принципу централізації, коли нижчі митні органи направляють підсумкові звітні форми до вищого митного органу.

Основною метою ведення спеціальної митної статистики митних правопорушень є забезпечення керівництва митного органу та вищих митних органів даними про стан правоохоронної діяльності для прийняття рішень з удосконалення її організаційно-правових засад. У зв'язку із цим можна сформулювати основні завдання спеціальної митної статистики митних правопорушень, що полягають в наступному: інформаційна підтримка правоохоронної діяльності; накопичення, оброблення, систематизація, узагальнення та наступний аналіз даних про правоохоронну діяльність митних органів; вивчення динаміки проявів протиправних дій; вивчення зв'язку показників митних правопорушень та зовнішньоторговельної діяльності, виявлення передумов скоєння правопорушень учасниками зовнішньоекономічної дія-

льності; розвиток методології та практики застосування даних спеціальної митної статистики митних правопорушень в оперативно-службовій діяльності; інформаційне забезпечення підготовки ефективних управлінських рішень з боротьби з митними правопорушеннями; формування системи узагальнюючих статистичних показників правоохоронної діяльності; оцінка діяльності митних органів з правоохоронних питань.

В основі методології статистики митних правопорушень лежать принципи теорії статистики та спеціальної митної статистики, але спеціальній митній статистиці правопорушень властиві особливості, що дають можливість виділити її у самостійний напрямок спеціальної митної статистики. Всі статистичні дисципліни об'єднані загальним підходом до визначення предмета дослідження та єдиними принципами. Тому можна дійти висновку, що предметом спеціальної митної статистики митних правопорушень є масові випадкові явища та процеси, поєднані сферою компетенції митних органів як правоохоронної структури держави. Іншими словами, спеціальна митна статистика митних правопорушень вивчає з кількісної сторони, враховуючи якісний зміст, стан правопорядку в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Процес дослідження зачіпає питання впливу законодавчих, організаційних та інших факторів на зміну кількісних та якісних характеристик правопорушень. Об'єктами вивчення спеціальної митної статистики митних правопорушень є: злочини в сфері митної справи, порушення митних правил, адміністративні правопорушення, що посягають на нормальну діяльність митних органів. Основною одиницею обліку в спеціальній митній статистиці митних правопорушень є митне правопорушення (митне правопорушення може оформлятися у вигляді справи про порушення митних правил, акту про накладення стягнення за спрощеною формою або кримінальної справи). Виникаюча на практиці необхідність деталізації статистичних даних у відношенні одного або декількох ознак одиниці спостереження виділяє зазначені ознаки в додаткові статистичні облікові одиниці. Аналітичні завдання ведення спеціальної митної статистики митних правопорушень приводять до необхідності створення власних спеціалізованих статистичних масивів, де вже основною статистичною обліковою одиницею є, наприклад, особа або предмет. На практиці часто використовуються статистичні масиви, створювані іншими державними органами. Таким чином, додаткові статистичні облікові одиниці, описувані їм властивими ознаками, розширюють аналітичну базу спеціальної митної статистики митних правопорушень.

В основі системи інформаційної підтримки роботи правоохоронних підрозділів митних органів перебувають інформаційні ресурси, що представляють собою сукупність статистичних даних, підібраних, організованих і актуалізованих з метою розв'язання оперативних і аналітичних завдань спеціальної митної статистики митних правопорушень. Цим обумовлені певні вимоги до інформаційного забезпечення: доступність для користувачів на всіх рівнях митної системи відомостей і даних, в тому числі статистичних ресурсів; оперативність одержання необхідних даних безпосередніми користувачами; вірогідність і повнота статистичної інформації; єдність програмно-інформаційного середовища користувачів; сукупність необхідного та достатнього рівня даних у сферах застосування.

Необхідно відзначити, що сучасний стан розвитку засобів обчислювальної техніки, інтеграція програмних продуктів різного рівня та призначення від системного до спеціального, а також сучасні телекомунікаційні технології уможливають розгляд в якості первинного елементу кожного з рівнів автоматизованого робочого місця, на якому зосереджений комплекс програмно ре-

алізованих завдань, що задовольняють вимоги предметної області. До таких вимог можна віднести необхідність автоматизованої підтримки розв'язання цілого ряду завдань від ведення провадження у справах про митні правопорушення, настановної роботи та ін. до одержання даних за формалізованим запитом з власного робочого місця централізованих баз даних, що перебувають на різних рівнях ієрархії. За таким принципом реалізується завдання ведення спеціального статистичного митного.

Висновки. Отже, як узагальнюючий підсумок, можна стверджувати, що митна статистика займає одну з провідних ролей в системі статистичних наук. Виокремлено етапи генези митної статистики, основні проблеми та тенденції у розвитку спеціалізованої митної статистики. З огляду на значущість та об'єм роботи митних органів при здійсненні їхньої діяльності не можна заперечувати необхідність виокремлення такого напрямку в спеціалізованій митній статистиці, як статистика контрабанди та митних правопорушень, що дозволить визначити та дослідити причини, характер, тенденції та

розвиток митних правопорушень з метою їх попередження в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Митна справа. У 3 т. Т. 1: Навч. посіб. – Курс лекцій / За ред. Войцешука А.Д. – К.: Вид-во ТОВ "ВД "Мануфактура", 2006. – 412 с.
2. Навроцька Н.Г. Маргаритіна О.Б. Митна статистика для юристів та економістів: навчальний посібник / Н.Г. Навроцька, О.Б. Маргаритіна. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2006. – 145 с.
3. Babirad-Lazunin V. Development of the customs statistics in Ukraine: historical aspects / V. Babirad-Lazunin // Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics. – 2014 – № 152. – P. 11-16.
4. Митний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4652-VI [Електронний ресурс] // База "Законодавство України". – Електрон. дані. – 2012. № 92-IV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/92-15>.
5. Основи митної справи в Україні: Навч. посіб. / за ред. О-75 П.В. Пашка. – К.: Знання, 2004. – 732 с.
6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. № 25-26. – Ст. 131.
7. Кравченко П.А. Статистика митних правопорушень як новий вид митної статистики в Україні / П.А. Кравченко // Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності; фахове видання. – 2010. – 2. – С. 57-64.
8. Акимов А.Е. Статистика таможенних правонарушень: учебно-методическое пособие / А.Е. Акимов, Ю.М. Петров, Л.М. Скучаліна. – М.: РИО РТА, 1999. – 72 с.

Надійшла до редакції 21.03.14

В. Бабирад-Лазунін, асп.
КНУ імени Тараса Шевченка, Київ

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ТАМОЖЕННОЙ СТАТИСТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

В статье определены роль и место таможенной статистики в системе статистических наук. Выделены этапы развития таможенной статистики. Даны рекомендации относительно выделения статистики контрабанды и таможенных правонарушений, как новой ветви в специализированной таможенной статистике.

Ключевые слова: статистика, таможенная статистика, таможенное дело, контрабанда, статистика контрабанды, таможенные правонарушения.

V. Babirad-Lazunin, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

METHODOLOGICAL BASES OF CUSTOMS VIOLATIONS STATISTICS

This paper elucidates current position of customs statistics of Ukraine. The stages of customs statistics development are highlighted. The role and place of customs statistics in the system of statistical sciences are signed out. Recommendations regarding separation statistics of smuggling and customs violations, as a new branch specialized in customs statistics are provided.

Keywords: statistics, customs statistics, customs, smuggling, smuggling statistics, customs offenses.

УДК 331, 332.1, 334
JEL C810, L260, R120

М. Габелко, млад. науч. сотр.,
НУП исследований предпринимательства,
Национальный исследовательский университет
Высшая школа экономики, Российская Федерация

ВЛИЯНИЕ РАМОЧНЫХ УСЛОВИЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА РАННЮЮ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ АКТИВНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ

Исследование направлено на изучение роли социальной среды и государственной политики в создании рамочных условий предпринимательской деятельности. В 2006-2011 гг. доля оптимистично настроенных респондентов очень низка в РФ и характеризуется высокой изменчивостью между странами-участницами GEM. Построенная модель объясняет влияние оптимистичности населения на раннюю предпринимательскую активность, включая межстрановые различия.

Ключевые слова: межстрановые сопоставления, рамочные условия предпринимательской деятельности, Глобальный мониторинг предпринимательства, ранняя предпринимательская активность.

Постановка проблемы. Роль предпринимательства в разрушении институциональных ловушек становится очевидной в соответствии с концепцией Й. Шумпетера, определявшего процесс экономического развития как переход экономики "от заданного на каждый данный момент времени центра тяготения к другому" [8] путём "осуществления новых комбинаций" [8]. В контексте курса на модернизацию и инновационное развитие экономики России вовлечение россиян в частнопредпринимательскую активность стало первоочередной задачей. Однако, несмотря на предпринимаемые государством усилия, доля предпринимателей среди взрослого трудоспособного населения остаётся одной

из самых низких среди стран-участниц Глобального мониторинга предпринимательства.

Анализ последних исследований и публикаций. Каждый взрослый трудоспособный индивид может выбрать один из трёх вариантов экономического поведения: он может быть экономически активным или нет, в экономической активности может предпочесть наёмный труд или предпринимательский. В современной теории предпринимательства показано, что, в полном соответствии с концепциями институциональной теории [3], "выбор экономического поведения предпринимателя в определённое время и в определённом месте, зависит, прежде всего, от правил игры,